

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın *Çevre ve Şehircilik Bakanı Murat Kurum* tarafından Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96. ve 99. maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim.

Muazzez ORHAN IŞIK

Van Milletvekili

Türkiye’de HES’ler yapım ve işletme aşamalarında; geri dönüşümü olmayan büyük ekolojik tahribatlar yaratmakta, çevreye, ekosisteme, insan sağlığına ve sosyoekonomik yapıya ciddi zararlar vermektedir. HES Projeleri ile suyun kullanım hakkı özel şirketlere verilmekte, binlerce ağacın kesilmesine, ormanların yok edilmesine, erozyona, toprak kayması riskinin oluşmasına, doğal bitki örtüsünün zarar görmesine neden olmaktadır. Nehir ve derelerin doğal akış yönleri değiştirilmekte, yüzey sularının kurumasıyla etraftaki canlı türleri yok olmaktadır. Hafriyat, çoğu zaman dere yataklarına boşaltılmaktadır. İnşaat dönemi boyunca patlatılan dinamit; hava ve toprak kirliliğine yol açmakta, çıkan gürültü seviyesi ise canlı yaşamını ciddi derecede etkilemektedir. Yeni yollar açılmakta, gürültü ve yoğun trafik de habitat üzerinde ciddi olumsuzluklar oluşturmaktadır.

HES’lerin işletme aşamasında ise; üzerinde bulunduğu akar suyun kullanılması sonrasında HES ve regülatörler arasında kalan kısımlarda su ciddi derecede azalmakta, suyun akış miktarı, akış hızı, derinliği ve taban yapısı büyük ölçüde değişmektedir. Sulama problemlerine bağlı olarak tarımsal üretim konularında gerilemeler yaşanmakta, çiftçiler mağdur edilmektedir. Nehrin akış hızı değiştiğinden, sudaki çözünmüş oksijen miktarı da azalmakta, bu durum toplu balık ölümlerine neden olmaktadır. Planlanan HES projelerinin, çevreye vereceği zararların, neden olacağı olumsuz etkilerin belirlenmesi, bu etkilerin önlenmesi, ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemleri belirlemek amacıyla Çevresel Etki Değerlendirme Raporu (ÇED) oluşturulması gerekmektedir.

HES projelerinin çoğunda ise ÇED raporları istenmemektedir. 2872 Sayılı Çevre Kanunu’nun amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır. Anayasanın 56 Maddesi de “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkını sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.”

diyerek, ekolojik dengenin, doğal çevrenin ve insan sağlığının korunmasını güvence altına almıştır. Türkiye, aynı zamanda doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusunda Birleşmiş Milletler Uluslararası Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi; İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, ve Ramsar Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelere de taraf olmuştur. Yasalarla korunan bu ilkelere uymayan, rant kaygısı taşıyan, çevreye zarar veren, yaşam alanlarımızı, sağlığımızı ve geleceğimizi tehdit eden her türlü proje kanunlara aykırıdır.

Olumsuz çevresel ve sosyal etkileri göz önüne alındığında; HES'lerin yapılacağı yerlerdeki bölge halkı ve çevre hakkı savunucuları; Anayasa'dan ve yasalardan doğan haklarını kullanarak şirketlere karşı iptal davaları ile hukuki olarak mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Tüm bu olumsuz verilere rağmen Van'ın Çatak ilçesinde Beyaz Su (Kani Sipî) mevkiinde ve diğer 3 yerde ekolojik bir yıkıma neden olmaya başlayan HES projeleri işletmesine devam edilmektedir. Kamuoyuna yansıyan bilgiler bağlamında 60 tondan fazla balığın HES etkisiyle telef olduğu ve çiftçilerin zarar gördüğü ifade edilmektedir. Söz konusu HES'lerin çevresel etkilerinin olumsuz olduğu açığa çıkmıştır.

Bu bağlamda;

- 1- Van'ın Çatak ilçesinde ÇED raporu olumlu verilen HES'ler, toplu balık ölümlerinden sonra işletilmeye devam edecek midir?
- 2- Söz konusu HES'lere olumlu ÇED raporu veren yetkililer hakkında bir inceleme başlatacak mısınız?
- 3- Balık tesisi işletmecilerinin zararlarını karşılamak amacıyla bir girişim başlatılmış mıdır?
- 4- Söz konusu yerde Çatak bölgesine özgü balık türlerinin risk altına gireceği bilinmekte midir?
- 5- Çatak HES İhalelerinin alan firmaların 2019-2020 geliri ne kadar olmuştur? Bu firmaların kamuya ödediği bedel ne kadardır? Bu firmalara kamu bankalarından kredi verilmiş midir? Kamunun parasıyla doğaya ve topluma zarar verilen bu projeler neden devam ettirilmektedir?
- 6- Söz konusu bölgede yapılan yayla ve mera hayvancılığı için suyun betona hapsedilmesinin bölge ekonomisi çökerteceği bilinmekte midir? Bu kapsamdaki derelerden su ihtiyacını karşılayan hayvanların yaşam çevresini daraltmanın gerekçeleri nelerdir?